

Program för Jönköpings kommuns skogar och trädbärande marker – Arbetsgruppens förslag

Gulmarkerade stycken är ändrade eller strukna i Tk:s förslag

Jönköpings kommun har ca 5000 ha skog bestående av 50 % lövskog och 50 % barrskog. 1100 ha av skogsmarken är naturreservat och sköts enligt fastställda planer. Den kommunala skogsmarken återfinns till största delen i nära anslutning till tätorterna, både innanför och utanför detaljplanelagda områden. Skogsinnehavet har höga natur-, kultur- och rekreationsvärden samtidigt som det representerar en förnyelsebar ekonomisk resurs. Detta skogsprogram syftar till att samla de intentioner angående skog och trädmiljöer som redan formulerats i andra kommunala styrdokument, bland andra Naturvårdsprogrammet, Översikts- och Grönstrukturplanen, till en samlad skrivning. Den skall också ytterligare förtydliga och ange inriktning för en långsiktig förvaltning.

Programmet anger principerna för förvaltningen, den åtföljs av flera dokument enligt följande hierarki (d.v.s. att överordnade dokument styr innehållet i de följande):

1. **Skogsprogram** - principiella övergripande ställningstaganden. Antas av kommunfullmäktige
2. **Riktlinjer** - mer utförlig skrift med illustrerade och förklarande exempel. Dokumentet utgår från kommunens ståndpunkter och långsiktiga målsättningar med skogsinnehavet. Det beskriver målbild och skötselåtgärder för olika typer av miljöer så att rekreations-, natur- och kulturmiljövärden bevaras, utvecklas och tillgängliggörs. Antas av kommunfullmäktige
3. **Basinstruktion** - kortfattad generell instruktion som delges alla som utför åtgärder på kommunal mark. Antas av Tekniska nämnden
4. **Skogsskötselplan** - anger och beskriver långsiktiga mål och åtgärder för enskilda områden, revideras tillsammans med översikts- och grönstrukturplaner. Planen är det operativa redskapet för att förverkliga skogsprogrammets intentioner. Antas av Tekniska nämnden. De långsiktiga målen antas av Stadsbyggnadsnämnden för att säkerställa koppling till översikts- naturvårds- och grönstrukturplaner
5. **Skriftliga detaljinstruktioner** för enskilda uppdrag – beslutas av skogsförvaltaren eller vid behov av naturvårdsrådet

En informationsskrift med fakta angående kommunens skogs- och trädinnehav, samt förklaring av begrepp och termer tas fram och uppdateras vid behov (utgör också ett politiskt beslutsunderlag)

Kommunens skogsägande syftar till att uppnå mål för:

1. Rekreation – hälsa och välbefinnande - undervisning

Tätortsnära skogar och andra trädbärande marker ska bidra till rika möjligheter för friluftsliv, rekreation och upplevelser. Därigenom skapas attraktiva boendemiljöer för kommunens invånare och uppskattade besöksmål för kommunens invånare och turister.

Unga människors lärande lek och utveckling i närnaturen skall stimuleras. Rekreativvärde, naturvärden och kulturmiljövärden ska bevaras, utvecklas och

Kommentar: Det stora problemet idag är att det saknas långsiktighet i markförvaltningen på vissa områden. Enskilda tjänstemän kan i mycket stor grad påverka och förändra målen. Byte av personal (förvaltare) ger stora förändringar. Skogsbruksplaner har normalt en 10-årig livslängd. Kommunens planer bör vara mer långsiktiga.

Kommentar: Ansvar för framtagande och fastställande av långsiktiga mål för ett områdes utveckling bör ligga på Sb som har ansvar för andra, liknande planer (detalj, översikts och grönstruktur). Detta är en logisk konsekvens av att kommunen arbetar med skogsskötselplan istället för de tidigare skogsbruksplanerna

Kommentar: Det är en stor brist att dessa grundläggande uppgifter inte finns sammanställda. För den politiska processen anser vi att det är helt nödvändigt med exv. kartor, uppgifter om skogliga resurser, åtgärdsbehov, förklaringar av begrepp. För allmänheten (exv. ideella organisationer) är det också nödvändigt för att möjliggöra medborgarinflytande. Se avsnitt "samråd och dialog"

tillgängliggöras. Skötseln ska verksamt bidra till att uppfylla nationella, regionala och kommunala miljö- frilufts- och folkhälsomål.

2. Biologisk mångfald

Naturvärden och biologiska mångfald skall bibehållas och utvecklas. Förvaltning av marken skall verksamt bidra till att uppfylla nationella, regionala och kommunala miljömål.

3. Markreserv

En del trädklädda marker och skogar med låga värden för rekreativa och biologiska mål utgör markreserv som kan användas antingen för framtida exploatering; som bytesmark när privatägd mark behöver tas i anspråk, eller kunna bytas mot mark med högre natur/rekreativvärden. På dessa områden bedrivs ett skogsbruk med höga ekonomiska och miljömässiga mål.

Övergripande mål för Jönköpings kommuns skogsinnehav

Jönköpings kommun har unika förutsättningar för rörligt friluftsliv, inte minst i form av skogar i anslutning till tätorterna. Närheten till, och bevarande av väl tilltagna strövområden är viktiga faktorer för att uppnå en attraktiv kommun med god livskvalitet.

Naturens gratistjänster, ekosystemtjänsterna, ska upprätthållas och förstärkas. De ska beaktas i planering och skötsel. För skogen är de viktigaste funktionerna vattenrening, näringscykler, klimatreglering, fotosyntes samt skogsprodukter som virke, svamp, bär och viltkött. Till tjänsterna räknas också biologisk mångfald och möjligheterna till rekreation, utbildning och naturturism

- För kommunens skogsskötsel är rekreations-, natur- och kulturmiljövärden likställda mål. Samtliga dessa mål är överordnade virkesproduktion. Kommunen har därför inga avkastningskrav på sitt skogsinnehav utanför markreserven. Samhällsekonomisk nytta och värde för kommunen skapas istället av skogarna som resurs för förebyggande hälsovård, attraktivitet för Jönköping som kommun, boendemiljö och besöksmål.
- Kommunala skogar och trädbärande marker ska skötas så att rekreations-, natur- och kulturmiljövärden bevaras, utvecklas och görs tillgängliga. Uttag av virke/biomassa kan göras för att uppnå målsättningar för skogsmiljön och syftet med förvaltningen.
- Kommunen ska arbeta för att bevara och främja de öppna, småskaliga natur- och kulturmarkerna i landskapet. Skyddsvärda natur- och kulturmiljöer bevaras genom formellt skydd exempelvis naturreservat. Särskild vikt läggs vid att skydda våtmarker och olika typer av skog.

Sociala/ rekreativa värden

Vistelse i natur minskar stress samt ger bättre mental och fysisk hälsa hos både barn och vuxna, och är därför en folkhälsofråga av stor ekonomisk betydelse. För funktionshindrade och äldre människor är närhet och tillgänglighet till skog avgörande för deras möjligheter att nyttja den. Närhet till, och bevarande av väl tilltagna strövområden inom, eller i anslutning till tätorten, är värdefullt för de boende och en viktig satsning för att uppnå en attraktiv kommun med god livskvalitet.

- Kommunal tätortsnära natur ska vara en tillgång för rekreation och hälsa, och skötas med rekreativa, kulturella och biologiska mål.
- Bevara och återskapa tätortsnära natur så att alla nya bostäder, förskolor, skolor, äldreboenden och sjukhus som planläggs har variationsrik natur inom 200 meter.

Barn och ungdomar

- Barns **spontana** lek i skogsområden ska uppmuntras och underlättas.
- Områden som nyttjas av barn och ungdomar ska ha särskild skötsel som baseras på målgruppens behov och forskningen kring dessa.
- Det bör finnas minst en skog och/eller naturbetesmark, gärna hagmiljö med äldre lövträd, inom räckhåll för varje tätortsskola.

Kultur

- Kulturmiljöer ska där det är lämpligt göras mer tillgängliga och synliga . De skall skötas så att historiska samband framhävs och slitage undviks.
- Kommunen ska ha en avsevärt högre ambition i skötseln av fasta fornlämningar än kulturminneslagens minimikrav.
- Kulturmarker med värdefulla träd- och buskmiljöer ska skötas så att naturvärdena upprätthålls.

Biologisk mångfald

- Förutsättningarna för den biologiska mångfalden i kommunens skogar och trädbärande marker ska bevaras och förbättras. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner, processer och tjänster ska värnas.
- Kommunens samhällsplanering och skötsel av trädbärande marker syftar till att grönområden och gröna korridorer bevaras och utvecklas mot större artrikedom och naturupplevelser. I vissa fall genom komplettering med nya spridningskorridorer och gröna stråk.
- Naturtyper av särskilt biologiskt värde som påverkats negativt genom skogsbruket ska återställas.
- Inhemska växt- och djurarter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd främst genom åtgärder för att gynna död ved, gamla träd och flerskiktade bestånd.
- Hotade arter ska ges möjlighet att sprida sig till nya lokaler inom sina naturliga utbredningsområden.

Skyddsvärda träd

- Gamla och grova träd är viktiga inslag i alla grönområden, såväl naturområden som parker. Kommunen ska sträva efter att öka antalet fristående träd, särskilt gamla ädellövträd och tallar. Beskrining ska alltid övervägas som ett första alternativ till avverkning där säkerhets eller andra skäl påkallar åtgärder.

Död ved

- Död ved i alla former är nyckelfaktorer för ökad biologisk mångfald. Kommunen ska därför arbeta aktivt för att öka volymen död ved i alla bestånd samt informera om dess betydelse. (**se nedan**)
- När grövre träd måste avverkas skall dessa tas tillvara och virket läggas ut i lämpliga miljöer.

Vatten och våtmarker i skog

- Vid skogsbruk inom markreserven ska de naturliga vattenmiljöerna upprätthållas. Vid stränder och intill våtmarker lämnas därför områden för fri utveckling, alternativt används naturvårdande kontinuitetsskogsbruk. Väl tilltagna skyddszoner ska finnas vid alla vatten för att minska kväve/kvicksilverläckage, grumling, öka andelen död ved mm.
- Om skötselåtgärder måste genomföras, ska ekologiskt funktionella kantzoner bevaras och nyskapas vid våtmarker och stränder. Skötsel ska syfta till att berika vatten- och strandmiljön, särskilt vad gäller gynnande av lövträd och buskar samt död ved, naturliga överhäng och rotzoner.
- Andelen död ved i vattendrag ska öka och metoder för att bibehålla död ved i och intill vatten ska utvecklas.
- Skogens vatten ska, vid särskilt utvalda punkter, lyftas fram och synliggöras för upplevelser och utblickar.
- I tätortsnära miljöer ska vid sidan om de anlagda parkerna finnas olika naturliga vattenmiljöer, t.ex. alkärr, våtmarker, naturliga stränder mm.

Skötselprinciper

- Kommunens markinnehav präglas av en stor variation av naturtyper. Såväl topografi som klimatzoner är starkt varierande. Skogsskötseln ska därför präglas av stor variationsrikedom med särskild anpassning till varje enskilt bestånd. **Schablonartade åtgärder ska i största möjliga utsträckning undvikas.**
- Kommunens skötselåtgärder ska ha huvudsyftet att skapa skogsmiljöer med höga natur-, rekreations- och kulturvärden. **Uttag av virke kan göras för att nå syftet med skötseln. Virkesintäkterna ska i detta sammanhang ses som ett sekundärt mål och högst ge en kostnadstäckning för de åtgärder som utförs.**
- Kommande skötselbehov, exempelvis återkommande slyröjning, ska alltid beaktas innan åtgärder utförs.
- Kommunens skötselåtgärder ska, för de skogar som sköts med målsättning rekreation och biologisk mångfald, ha huvudsyftet att skapa skogsmiljöer med höga rekreations-, natur- och kulturmiljövärden.
- **Kommunen avser att bidra till en hållbar utveckling av skogsnäringen. Därför bör anläggning av bestånd för lövskogsproduktion och alternativa skogsbruksmetoder såsom luckhuggning, kanthuggning och blädning (hyggesfria metoder) utvecklas inom markreserven. Trädslagsrena bestånd ska inte anläggas på kommunal mark.**
- Kommunen ska vara ett föredöme i lövskogsskötsel, såväl tätortsnära som inom markreserven.
- Kommunens skogsinnehav ska vara direktcertifierat i de på marknaden etablerade certifieringssystemen FSC och PEFC och arbetar därmed enbart med personal som har grundläggande utbildning i naturvård.

Kommentar: Se Tk:s version kommentar 13

Kommentar: Med den inriktning som anges ovan (bland annat variation för sociala och biologiska värden) är det nödvändigt att ta unika beslut för varje enskilt område utifrån de riktlinjer för typbestånd som skall tas fram. (Se även nedan om trädslagsrena bestånd)

Kommentar: Det är viktigt att slå fast kopplingen mellan mål och åtgärd. En logisk följd av helheten och målen med skogsprogrammet.

Kommentar: Jkpg har för landet unika förutsättningar för produktionslövskog

Kommentar: Kommunen har som myndighet och förvaltare av offentligt ägd mark en möjlighet att påverka samhället och skogsbruket som helhet i en hållbar riktning och därför göra demonstrationsytor på egen mark och utveckla metoder som kombinerar virkesproduktion med andra mål.

Kommentar: Denna punkt handlar i klartext om granåkrar. Inte ens bland skogsbolag med rena produktionskrav är denna fråga kontroversiell. Det är i skogssverige idag allmänt accepterat att öka trädslagsblandning en och ståndortsanpassa skogsbruket

Kommentar: Förtydligande: direktcertifiering innebär att kommunen inte (som idag) är certifierat i ett paraply. Denna certifieringsform (paraply) är skapad för att underlätta för små skogsägare. Direktcertifiering till FSC innebär direkt koppling och redovisning till FSC Sverige.

- Kommunens certifiering ska vara fristående från virkesköpande- eller åtgärdsutförande organisationer. Certifieringens regler utgör endast absolut lägsta nivå, ambitionen är att normalt ligga långt däröver. Kommunen bör även snarast finna en motsvarande extern kvalitetsgarant för att säkra skogsmarkens rekreativvärden.
- Vid upphandling av entreprenörer ska adekvat utbildning, dokumenterad erfarenhet med goda resultat (s.k. "gott renommé") värderas högre än ersättningens nivå (dvs. åtgärdskostnader).
- Den personal kommunen anlitar för att utföra eller planera skogliga åtgärder ska vara fristående från virkesköpande organisationer och tjänsterna upphandlas separerat från virkesförsäljningen.
- En skötseldatabas med trädvårdsplaner ska finnas och kontinuerligt uppdateras, förbättras och utvecklas.
- På befintlig åker-, ängs- och betesmark ska markanvändningen upprätthållas och inte aktivt omvandlas till skogsmark .
- Restaurering av igenväxta hagmarker, hamlings- och ängsmiljöer, mader, våtmarker och småvatten samt skogsmiljöer som missgynnats av skogsbruket ska göras där det är lämpligt.
- Skogsbruksåtgärder ska endast utföras vid bra markförhållanden för att undvika markskador.
- Skogsprogrammets målsättningar ska genomföras i försök med praktiska åtgärder. Dessa ska dokumenteras och kontinuerligt utvärderas så att en aktiv lärandeprocess sker.

Kommentar: Idag är Södra både köpare av kommunens virke, utförare av åtgärder (de tillhandahåller entreprenörer) och certifierare (i både FSC och PEFC). Alltså; ett företag står för både åtgärder, köp och kontroll.

Kommentar: Denna skrivning gör det möjligt för skogsförvaltaren att utveckla ett förtroendefullt samarbete med ansvarsfulla och kunniga entreprenörer. Det är av yttersta vikt att åtgärdernas utförare har hög kompetens.

Kommentar: Se Stellan Gustavsons kommentar - bifogas

Rekreativa aspekter på skötsel av tätortsnära skogar

- Människor har flera olika behov av, och önskemål om sina besök i naturen. Parker, skog, öppen mark, vatten och övrig natur ska därför kunna tillgodose en mängd olika önskemål. Skötseln ska inriktas mot att bevara och utveckla olika upplevelsevärden. Områden med många kvaliteter är särskilt viktiga, liksom områden som har unika värden.
- Information, anordningar, stigar, vägvisning och orienterbarhet ska utvecklas i samklang med respektive områdes funktion och upplevelsevärden. Forskning visar att besöksfrekvensen ökar om ett område har flera kvaliteter.
- Skötseln ska inriktas mot en bitvis lättframkomlig skog med stor variationsrikedom och upplevelserikedom, som bara förändras långsamt. En attraktiv rekreationsskog bör vara omväxlande och högvuxen men också flerskiktad.
- Genomgångsparker och så kallade gröna korridorer ska värnas för att underlätta förflyttning i avstressande miljöer.

Samråd och dialog

Skogsförvaltningen ska präglas av en aktiv dialog med samhällets intressenter i skogs- och trädfrågor; Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, markägare som äger tätortsnära skogar, föreningar, skolor och enskilda personer är exempel på parter att samverka med i syfte att säkra medborgarinflytande.

- De närboendes önskemål ska tillgodoses i mån av resurser om de överensstämmer med kommunens övergripande skogsprogram, riktlinjer eller målbeskrivning i skogsskötselplanen.
- Avtal om skolskogar och nyttjandeavtal för boendegrupper, föreningar, skolor m.fl. ska upprättas på kommunal mark med god avvägning mellan olika behov där lämpliga områden och intresse finns. Dessa avtal skall vara skriftliga. Efterlevnaden skall säkras inom kommunorganisationen.

Utvärdering och ökad kunskap

Förutsättningarna för, och kunskapen om kommunens värdefulla naturområden, skyddsvärda respektive hotade arter samt sociala och kulturella värden ska hos beslutsfattare, tjänstemän och kommuninvånare vara god. Kommunen ska därför fortlöpande öka kompetensen om natur- och kulturvård samt rekreationsanpassad skötsel i alla led med dem som arbetar med gröna frågor. De ska få årlig fortbildning och erhålla god kunskap i miljöfrågor.

- Ny kunskap ska ständigt tas fram, dels genom att följa forskningsutvecklingen, dels genom inventeringar inom kommunen och fortbildning av berörda tjänstemän.
- Kommunen ska ha god kunskap om kulturmiljöer, nyckelbiotoper och naturvärden på kommunägd mark.
- Vid anställning av ny grönanknuten personal ska naturvårdsmeriter efterfrågas och nyanställd personal ska bland annat genomgå kurs i så kallat "grönt kort".
- Ett skogligt naturvårdsråd inrättas med tjänstemän från tekniska-, stadsbyggnads-, fritids- och miljökontoret. Bland annat utvärderar rådet genomförda skogliga uppdrag avseende skogsprogrammets målsättningar och riktlinjer. Utvärderingen syftar till att kontinuerligt höja kvalitén på utförda åtgärder samt vid behov, minst en gång per år, fortbilda inblandad personal
- Kommunen ska fortlöpande bevaka möjligheter till förvärv av tätortsnära fastigheter för att trygga expansion och utveckling samt skapa förutsättningar för biologiska värden, friluftaktiviteter och rekreation för kommuninvånarna. Kommunens markinnehav skall kontinuerligt ifrågasättas och överväganden göras om försäljning av mark som inte bidrar till uppfyllande av målen för kommunens skogsinnehav.

Kommentar: Det pågår runt om i Sverige ett omfattande forsknings och utvecklingsarbete om tätortsnära skötsel. Anmärkningsvärt att Tk anser att man inte skall följa resultaten och tillämpa bästa kunskap. Skrivningen om Inventeringar och fortbildning finns redan i NV-programmet.

Kommentar: En logisk följd av den inriktning som anges inledningsvis (målsättning).